

Inhoud

Voorwoord 11

Kaart 12

Stamboom 15

Inleiding 17

Hera's droom 21

PERSEUS

De gouden regenbui 25

De houten kist 28

De twee vreemdelingen in het eikenbos 35

De Graiai 43

Het eiland van de Gorgonen 46

Andromeda en Kassiopeia 49

De terugkeer naar Serifos 54

HERAKLES

De nazaten van Perseus 61

Levende slangen 68

De jongensjaren en opvoeding van een held 71

Schuld en boete 74

De Werken van Herakles 78

1. De Leeuw van Nemea 78

2. De Hydra van Lerna 81

3. De Hinde van Keryneia 83

4. Het Erymanthische Zwijn 86

- 5. De Stallen van Augias 88
- 6. De Stymfalische Vogels 91
- 7. De Stier van Kreta 91
- 8. De Merries van Diomedes 93
(waarin opgenomen het verhaal van Alkestis en Admetos)
- 9. De Gordel van Hippolyte 103
- 10. De Kudde van Geryon 109
- 11. De Gouden Appels van de Hesperiden 116
- 12. Cerberus 128
- Na de Werken: wrok en wandaden 134
- De Giganten: de voorspelling bewaarheid 141
- Het hemd van Nessos 144
- Apotheose 150

BELLEROFON

- De gevleugelde 155
- Een valse verklaring 163
- In Lycië 168
- Chimerische reactie 171
- Te hoog gevlogen 175

ORFEUS

- Het vermogen om het wilde beest te kalmeren 183
- Orfeus en Eurydike 184
- Orfeus in de onderwereld 187
- De dood van Orfeus 195

JASON

- De ram 199
- Terugkeer naar Iolkos 208
- De Argo 216
- Het eiland Lemnos 221
- De Dolionen 226
- Hylas verdwijnt 228
- Harpijen 232

De Botsende Rotsen 236
Sterfgevallen, vlijmscherpe veren en Phrixiden 242
De adelaar-koning 247
Drie godinnen 250
Medea 252
De Chalkotauroi 253
Het heilige bos van Ares 257
Ontsnapping uit Kolchis 260
De thuisreis 266
De magische dood van Pelias 275
Medea staat op 279

ATALANTE

Born to be wild 287
Het Kalydonische Zwijn 289
De Kalydonische Jacht 295
De wedloop 303

OIDIPOUS

Het orakel spreekt 311
Waar drie wegen samenkomen 316
Het raadsel van de Sfinx 317
Lang leve de koning 322
Na de mythe 335

THESEUS

De uitverkorene 341
Onder de steen 343
De Werken van Theseus 349
1. Perifetes 349
2. Sinis 350
3. Het Krommyonische Zwijn 352
4. Skiron 353
5. Kerkyon tegen de eerste worstelaar ter wereld 355
6. Prokrustes, de Streckker 358

De boze stiefmoeder	362
De Stier van Marathon	366
De koningin der vergiften	368
Het zoenoffer	371
De Stier uit de Zee	373
Naar Kreta	378
De kerkers van Knossos	381
De stierenman	387
De een achtergelaten, de ander vlucht	393
Vader en zoon	396
Koning Theseus	401
Envoi	413
De nakomelingen van Echidna en Tyfon	415
De razernijen van Herakles	417
Nawoord	419
Wie is wie in <i>Helden</i>	425
Olympische goden	425
Oerwezens	428
Monsters	435
Stervelingen	439
Woord van dank	469
Illustratieverantwoording	471

Voorwoord

Helden is te beschouwen als een vervolg op mijn boek *Mythos*, waarin het verhaal werd verteld over de oorsprong van alles, de geboorte van de Titanen en de goden en de schepping van de mens. Je hoeft *Mythos* niet gelezen te hebben om dit boek te kunnen volgen – en er naar ik hoop veel plezier aan te beleven – maar evengoed zul je hier tal van voetnoten aantreffen waarin wordt verwezen naar verhalen, personages en mythologische gebeurtenissen die in *Mythos* uitvoeriger zijn beschreven. Sommige mensen vinden voetnoten storend, maar ik heb me laten vertellen dat heel veel lezers van het vorige boek er zeer van hebben genoten, dus ik kan alleen maar hopen dat je er lekker in gaat grasduinen als je daarvoor in de stemming bent.

Ik ben me ervan bewust hoe weerbarstig veel van die Griekse namen kunnen zijn. Moderne Grieken zullen onthutst zijn door de manier waarop we hun schitterende namen mishandelen. Duitsers, Fransen, Italianen en Nederlanders doen dat elk op hun eigen manier. Hoewel de oude Grieken ‘Zeus’ waarschijnlijk hebben uitgesproken als ‘Zews’, maken de Engelsen er ‘Zjoes’ van, terwijl Nederlanders ‘Zuis’ zeggen. Maar hoe je die namen ook uitsprekt – Oidipoes of Eudipus, Epidáurus of Epithavros, Eurydikè of Uirdietsje – de personages en de verhalen blijven hetzelfde.*

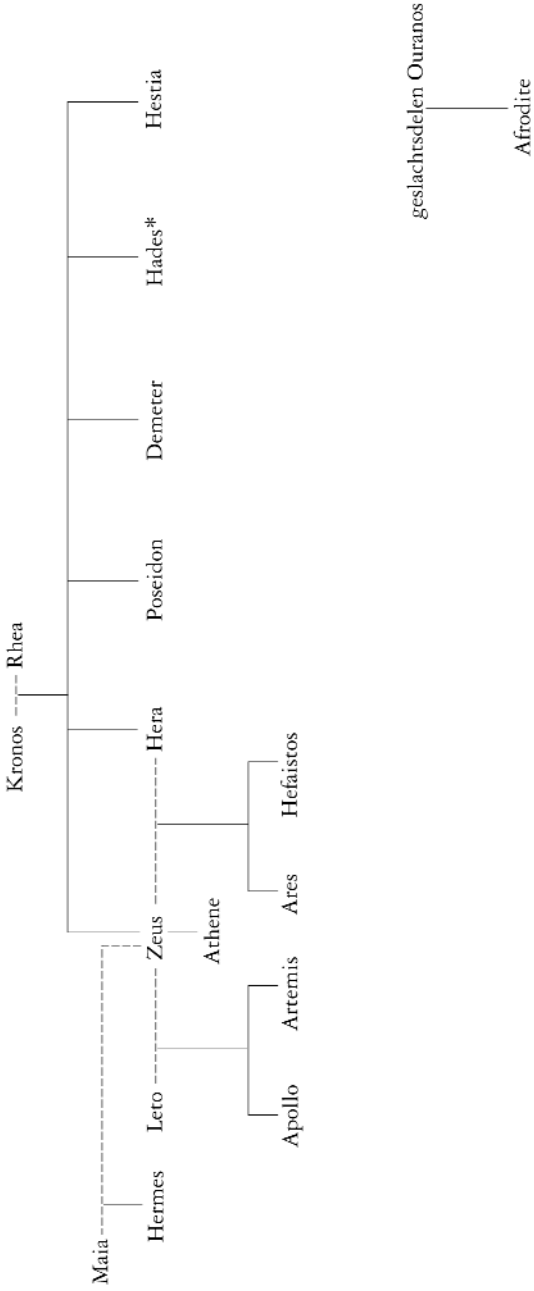
Stephen Fry

* Noot van de vertalers: Zoals Stephen Fry in *Mythos* 1 al heeft aangegeven, is de spelling van namen een mix van Griekse en soms bekendere Latijnse vormen. Waar de auteur veelal voor de Latijnse variant kiest, hebben de vertalers doorgaans de voorkeur gegeven aan een op het Grieks gebaseerde schrijfwijze.

DE OLYMPISCHE GODEN

*Eigenlijk behoort Hades niet tot de Olympische goden, omdat hij nooit de onderwereld verlaat.

Inleiding

ZEUS zit op zijn troon. Hij is de heerser over hemel en aarde. Zelf wordt hij onder de duim gehouden door HERA, zijn zuster-en-gemalin. De verantwoordelijkheid voor domeinen en deelgebieden die het rijk der stervelingen betreffen is verdeeld over de leden van zijn familie, de overige tien Olympische goden. In de allervroegste tijden liepen de goden nog op aarde rond en gingen gewoon om met de sterfelijke mensen, knoopten vriendschappen met hen aan, brachten hen in vervoering, bedreven de liefde met hen, straffen hen, pijnigden hen, veranderden hen in bloemen, bomen, vogels en insecten, en verbonden, verenigden, verstrengelden, verstonden en vermaakten zich op alle mogelijke manieren met ons. Maar sinds de mensheid in de loop der eeuwen almaar in omvang is toegenomen en steeds welvarender is geworden, is de intensiteit van dit verkeer geleidelijk afgenomen.

In het tijdperk dat nu is aangebroken begeven de goden zich nog altijd regelmatig onder de mensen en leiden en misleiden, begunstigen en vervloeken hen, maar PROMETHEUS' geschenk, het vuur, heeft de mens in staat gesteld op eigen benen te staan en stadstaten, koninkrijken en dynastieën op te bouwen. De hitte van het vuur is reëel, en heeft de mensheid de macht gegeven om te smelten, te smeden, te scheppen en te fabriceren, maar evengoed is het een innerlijk vuur: dankzij Prometheus zijn we nu begiftigd met de goddelijke vonk, het creatieve vuur, het bewustzijn dat ooit uitsluitend de goden toebehoorde.

Het Gouden Tijdperk is overgegaan in het Tijdperk van de Helden – mannen en vrouwen die hun lot in eigen hand nemen en hun

menselijke kwaliteiten, hun moed, schranderheid, ambitie, snelheid en kracht inzetten om verbazingwekkende daden te verrichten, gruwelijke monsters te verslaan en grote culturen en geslachten voort te brengen die de wereld veranderen. In hen brandt het goddelijk vuur dat hun beschermer Prometheus uit de hemel heeft gestolen. Ze vrezen, respecteren en aanbidden de goden die hun het leven geschonken hebben, maar diep vanbinnen weten ze dat ze tegen hen opgewassen zijn. De mensheid is aan haar adolescentie begonnen.

Prometheus zelf – de Titaan die ons heeft geschapen, onze vriend en voorvechter – ondergaat nog steeds zijn verschrikkelijke straf: geketend aan een bergwand wordt hij elke dag bezocht door een roofvogel die uit het zonlicht naar beneden schiet, zijn flank openrijt, hem zijn lever uitrukt en die voor zijn ogen opeet. Omdat hij onsterfelijk is, groeit zijn lever iedere nacht weer aan, zodat de kwelling de volgende dag herhaald kan worden. En de dag daarna, en daarna, steeds opnieuw.

Prometheus, wiens naam ‘vooruitziend’ betekent, heeft voorspeld dat nu de mensheid over het vuur beschikt, de dagen van de goden geteld zijn. Zeus’ woede over de ongehoorzaamheid van zijn vriend komt evenzeer voort uit een onderhuidse, maar hardnekkige vrees dat de mens de goden zal overvleugelen als uit diepe gekwetstheid en het besef verraden te zijn.

Prometheus heeft ook voorzien dat hij ooit verlost zal worden. Een sterfelijke menselijke held zal de berg beklimmen, zijn boeien verbreken en de Titaan bevrijden. Samen zullen ze de Olympiërs redden van de dreigende ondergang.

Maar welk gevaar zou de goden kunnen bedreigen?

Onder de aarde smeult al honderden generaties lang een diepe wrok. Toen de Titaan KRONOS zijn vader OURANOS, de oergod van de hemelen, ontmande en diens geslachtsdelen wegslingerde over Griekenland, ontsprong overal waar de druppels bloed en zaad neerkwamen een ras van Giganten. Deze chthonische, uit de aarde voortgekomen wezens geloven dat eens de tijd zal komen dat ze de arrogante nieuwkomers, de door Kronos verwekte

Olympische goden, van de troon kunnen stoten. De Giganten wachten op de dag dat ze in opstand kunnen komen, om uiteindelijk de Olympos te veroveren en hun eigen heerschappij te vestigen.

Prometheus knijpt zijn ogen dicht tegen de zon. Ook hij beidt zijn tijd.

Intussen blijft de mensheid druk in de weer met haar aardse beslommeringen – streven, ploeteren, leven, liefhebben en sterven in een wereld die op dit moment nog bevolkt wordt door min of meer goedaardige nimfen, faunen, saters en andere geesten van de zeeën, rivieren, bergen, wouden, beemden en velden, maar die ook krioelt van slangen en draken, veelal afstammelingen van de oergodin GAIA, beter bekend als Moeder Aarde, en TARTAROS, de god van de diepe onderaardse krochten. Hun kinderen, de monsterlijke ECHIDNA en TYFON, hebben een hele meute giftige en misvormde gedrochten voortgebracht, die de landstreken en oceanen onveilig maken waar de mens heer en meester poogt te worden.

Om zich in een dergelijke wereld te handhaven voelen de stervelingen zich genoodzaakt de goden om gunsten te smeken, zich voor hen neer te werpen, offers aan hen te brengen, en hen met lofprijzingen en gebeden voor zich te winnen. Maar langzamerhand beginnen sommige mannen en vrouwen te vertrouwen op hun eigen kracht en slimheid. Dat zijn de mannen en vrouwen die lef hebben en die – al dan niet met hulp van de goden – de wereld tot een veilige plaats proberen te maken waar de mens kan gedijen. Dat zijn de Helden.

Hera's droom

Ontbijt op de Olympos. Zeus zit aan het uiteinde van een lange stenen tafel. Hij nipt van zijn nectar en denkt na over de dag die voor hem ligt. Een voor een druppelen de andere Olympiërs binnen en schuiven aan. Ten slotte verschijnt Hera. Ze neemt plaats op haar zetel aan het andere uiteinde van de tafel, tegenover haar echtgenoot. Haar gezicht is verhit, haar haar zit in de war. Zeus kijkt enigszins verbaasd op.

‘In al die jaren dat ik je ken ben je nog nooit te laat geweest voor het ontbijt. Niet één keer.’

‘Nee, dat klopt,’ zegt Hera. ‘Het spijt me, maar ik heb slecht geslapen en ik ben niet helemaal mezelf. Ik had vannacht een nare droom. Heel naar. Wil je hem horen?’

‘Uiteraard,’ liegt Zeus. Hij vindt het vreselijk als iemand anders in geuren en kleuren over een droom vertelt, net als wij allemaal.

‘Ik droomde dat we werden bestormd,’ zegt Hera. ‘Hier, op de Olympos. De Giganten kwamen in opstand, beklommen de berg en vielen ons aan.’

‘Tjongejonge...’

‘Het was geen grapje, hoor, Zeus. Ze kwamen met zijn allen naar boven en vielen ons aan. En je bliksemschichten haalden niets uit. Die schampten als onschuldige dennennaalden van ze af. De leider van de Giganten, de grootste en sterkste, had het op mij persoonlijk voorzien en probeerde me... me... probeerde zich aan me op te dringen.’

‘Nee toch. Wat afschuwelijk,’ zegt Zeus. ‘Gelukkig was het maar een droom.’

‘Wás het wel een droom? Hm? Het was allemaal zo helder. Het had meer weg van een visioen. Een voorspelling wellicht. Die heb ik eerder gehad. Dat weet je.’

Dat was waar. Door Hera’s rol als godin van huwelijk, familie, fatsoen en orde zag je makkelijk over het hoofd dat ze ook een sterk ontwikkeld zesde zintuig had.

‘En hoe liep het af?’

‘Heel raar. We werden gered door je vriend Prometheus en...’

‘Dat is mijn vriend niet,’ snauwt Zeus. Prometheus’ naam mag niet worden genoemd op de Olympos. De klank van de naam van zijn voormalige goede vriend is voor Zeus als citroensap op een snee.

‘Als jij het zegt, lieverd. Ik vertel alleen maar wat ik heb gedroomd, wat ik zag. Het gekke is dat Prometheus een mens bij zich had. En die sterfelijke man trok de Gigant van me af, gooide hem van de Olympos en redde ons.’

‘Een mens, zeg je?’

‘Ja. Een man. Een sterfelijke held. En in mijn droom wist ik, ik weet niet precies hoe en waarom, maar het was duidelijk, heel duidelijk, dat die man afstamde van Perseus.’

‘Perseus, zeg je?’

‘Perseus. Geen twijfel mogelijk. De nectar staat bij jou, lieverd...’
Zeus geeft de kruik door.

Perseus.

Die naam heeft hij lang niet gehoord.

Perseus...

PERSEUS

De gouden regenbui

AKRISIOS, koning van Argos, * ging te rade bij het orakel van Delfi omdat hij nog geen mannelijke opvolger had verwekt. Hij wilde graag weten wanneer hij een zoon kon verwachten. De priesteres kwam met een schokkend antwoord:

Koning Akrisios zal geen zonen krijgen, maar zijn kleinzoon zal hem doden.

Akrisios hield van zijn dochter en enig kind DANAË, maar van het leven hield hij nog meer. Hij kwam tot de conclusie dat hij koste wat kost moest zien te voorkomen dat een man in de vruchtbare leeftijd in de buurt van Danaë kwam. Daarom gaf hij opdracht om onder het paleis een bronzen kamer te bouwen. Opgesloten in deze glimmende, ondoordringbare gevangenis kreeg Danaë alle gerief en al het vrouwelijke gezelschap waar ze om vroeg. Want, zei Akrisios tegen zichzelf, hij had tenslotte geen hart van steen.**

* Een van de belangrijkste Griekse stadstaten. De naam van de bewoners van Argos, de Argiven, werd door Homeros vaak gebruikt in de simpele betekenis van 'Grieken'. Van Philippos II en zijn zoon Alexander de Grote werd wel beweerd dat ze uit Argos afkomstig waren, hoewel ze Macedoniërs waren.

** De Romeinse dichter Horatius veranderde de bronzen kamer in zijn *Oden* in een bronzen toren en sindsdien wordt de kamer vaak beschreven en afgebeeld als een soort minaret uit een sprookje, vergelijkbaar met die uit 'Raponsje'. Volgens de oudere bronnen ging het echter om een kamer, met spleten in het plafond om licht en lucht toe te laten.

Hij liet de bronzen kamer afsluiten om indringers te weren, maar hij had buiten de wellustige, alziende en immer sluwe Zeus gerekend, die zijn oog op Danaë had laten vallen en overwoog hoe hij dat weliswaar hermetisch afgesloten vertrek toch zou kunnen binnendringen om zijn lusten bot te vieren. Zeus hield wel van een uitdaging. Tijdens zijn lange, amoureuze carrière had de oppergod bij de jacht op begerenswaardige vrouwen en – van tijd tot tijd – mannen, allerlei exotische gedaanten aangenomen. Wilde hij Danaë veroveren, dan zou hij met iets beters moeten komen dan de gebruikelijke stieren, beren, zwijnen, hengsten, adelaars, herten en leeuwen. Dat was hem wel duidelijk. Dit geval vroeg om iets bijzonders...

Op een avond viel er gouden regen door de smalle spleet van het dakraam, drupte in Danaë's schoot en drong bij haar binnen.* Het was misschien een onorthodoxe vorm van coïtus, maar Danaë werd zwanger en na verloop van tijd beviel ze, bijgestaan door haar trouwe dienstmaagden, van een gezonde sterfelijke zoon, die ze PERSEUS noemde.

De sterfelijke gezondheid van Perseus ging gepaard met een uitstekend stel longen, en het lukte Danaë en haar dienstmaagden met geen mogelijkheid om het huilen en schreien van de baby te smoren. De geluiden die de baby maakte drongen door de bronzen muren van haar cel en bereikten zelfs de oren van haar vader, twee verdiepingen hoger.

Zijn woede bij de aanblik van zijn kleinzoon was verschrikkelijk om te zien.

‘Wie heeft het lef gehad om in je kamer in te breken? Zeg me hoe hij heet en ik laat hem castreren, martelen en wurgen met zijn eigen darmen.’

‘Volgens mij is de Hemelvader zelf tot me gekomen.’

* We weten niet of Danaë plezier beleefde aan deze gebeurtenis of niet. Er zijn mensen, zegt men, voor wie het vooruitzicht van zo'n *golden shower*... nou ja... dat dus.

‘Wil je beweren – kan iemand dat mormel laten ophouden met janken, alsjeblieft! – dat het Zeus was?’

‘Ik zal er niet om liegen, vader. Het was Zeus.’

‘Maak dat de kat wijs. Het was vast en zeker de broer van een van die verdomde dienstmaagden van je, of niet soms?’

‘Nee vader, het was Zeus, zoals ik al zei.’

‘Als dat joch niet ophoudt met krijsen, smoor ik hem met dit kussen.’

‘Hij heeft gewoon honger,’ zei Danaë, en ze legde Perseus aan de borst.

Akrisios dacht koortsachtig na. Ondanks zijn dreigement met het kussen beseftte hij dat er geen groter misdrijf was dan het doden van een bloedverwant. Vermoordde hij een familielid, dan zouden de Furiën uit de onderwereld komen, hem achtervolgen tot in de verste uithoeken van de aarde en hem geselen met hun ijzeren zwepen tot zijn vel van zijn lichaam was gestroopt. Ze zouden niet rusten voordat hij knettergek was. Maar gezien de profetie van het orakel kon hij zijn kleinzoon niet in leven laten. Mischien...

De volgende nacht liet Akrisios, buiten het zicht van roddelende stadsgenoten, Danaë en de kleine Perseus opsluiten in een houten kist. Zijn soldaten spijkerden de deksel dicht en kieperden de kist van de rotsen in zee.

‘Zo,’ zei Akrisios, terwijl hij zijn handen afveegde alsof hij alle verantwoordelijkheid van zich af wilde schuiven. ‘Als ze omkomen, wat vast en zeker gebeurt, kan niemand me dat rechtstreeks verwijten. Dan is dat de schuld van de zee, de rotsen en de haaien. Dan is het de schuld van de goden. Kan ik niks aan doen.’

Nadat koning Akrisios zichzelf had opgebeurd met deze wezellige woorden, keek hij de kist na, die langzaam uit het zicht doberde.